

որ կը հպատակնելը այսնիվակի ար-
դիւնաբեր աշխատանքներով կրգ-
բաղին, որ թէ իրենց անձին ու ազ-
գին օգտակար է, և թէ Տէրութեամբ
պարզանք:

Վայեմ Փաշոսի գեղեցիկ խօսքէ,
ըստն, պատասխաննեց 11). Պատրիարքը
լուսած առևելաբանութեամբ, որով
յայտնեց Ամին թէ Հայ ապահ, և հետ
առևապէս 1¹ թօրուս վարժարաննց, որ
չափ առաջադիմէ և պարծանիքը (Օս
մանեան բարեխնակ Տէրութեանն է),
և թէ ինըն ու թէ շնորհակալութիւնն
առանաւու, ոչ շնորհակալութիւնն է: Երկրորդ
ացունեց ու մի թիգը՝ կը խօսի Վայեմ.
Փաշոսի բաջէ ու եւ թէ իբրև հնորդ
կոմէ առայ հանդիսաւուի հետո այս
իբրև Տանիկաթէ: Իբրև յիշեկասո
յն, ոչ Անձագութ ու ինահոց այն (Օս
մանափառ կայսեր ու պաքազը կը նա
մաքիւնց անուանի այսոց բազմակա
զառ ազգին աւարութ յայտնեց որ իւր
ամին կամած վախճանէ երեք առենամեծ
պարագ կառութեց ուն և պարագ առ
Վայուն ու պարոք առ. Տէրութիւնն
և առարար առ Վայն սորց իւրաքանչ
չիւն իրարի կամած կամած օւ սրբորդ

Հայութեց ու որ սայս պարտավճ կատաց
զաւմն ենա քիլուս-պրոբե ո գաստիարակ
կութեան մէջ կը տեսնէ և հոգուով
չափ ու տափէ ու որ ինչպէս Շաբէ նոյն
պէտք է Տերութեան պահանջածն եւ ո
նշն է ո ունչ որ Շաբուածն եւ պահանջա
ծն աօքուու մասնիկն թեան ո ուղարի և
ներեխցուց ու ու պահանջն պարուց մէջ
ձին կը նամասիք եւնոք չափ ճշնիւ և
պարապէճառ հանդիսանալ լուրամի Եւս
ուստի առաջին Տերութեան ու ու ա
յլ Շաբէն ու օ ու այս ու այս ու

լինամերուտ տակ, տօնեցին սուրբ տաւ
Քարներուն մէջ ազգային եկեղեցական
նշանուոր հանդէս մի, հանդէս նա
հատակութեան վ արդանանց, զբ տօ.
նեց այսօր նոյնպէս առաքելական Վ.
թռուց միաբանական ուխտը, քաղա.
քիս հոյ ժողովրդեան և հեռուոր եր
կիրներէ գումարուած ջերմեռանդն
ուխտաւորաց հետ միասին: Ի՞այց,
վ արդանանց նահատակութեան հրա.
շալի Տարեգարձը մի առանձին շքե.
զութեամբ ևս կը փոյցի այսօր, վասն
զի միացոն է ձառանդաւորաց վար
ժարանիս պարզէ արաշխութեան հան.
դիսին հետ: Վրդարեւ, շատ գեղեցիկ
և մասիթարական է այս զուգաւորուա
թիւնը, որ քրիստոնէական նահատա.
կութիւնն և գաստիտակութիւնն միա.
սին կը տօնաւին, որավ հնութեան
քաղցր յիշառակները և ներկայիքաղց.
ցըր յայսերը իրարու հետ կը միանան.
Ուստի, մի կողմէն նահատակութեան
և գաստիտակութեան հանդիսիս խոր.
հրդաւոր զուգաւորութիւնը, և միւս
կողմէն հանդիսակառար և հանդիսա.
տես հոգեգումար ակումբիս հաւա.
քումն: մի կողմէն յառանգաւոր ա.
շակերտաց ներկայութիւնը, և միւս կող.
մէն գաստիտակութեան պաշտօնիս
պարտաւորութիւնը, կրատիպէն զիս,
այս ուրախական աւաւր մէջ, բոլոր
հանդիսականաց ներուղամիտ ունկը.
դրութիւնը ինդրէլ և յայսնելքանիւ.
այն հոգեւոր յուզման և զգացմանց
գէմ մի մասը. զօր կը յուզեցէն որոխ
մէջ ժամանակը և ներկայ հանդիսակա.
տարութիւնը:

Աերկեանս շքեղ հանդէսը. խառ.
նուերպ արիւնաներէ նահատակաց
Տարեգարձին հետ: առ իթ կուտայ.
ինձ պարզաբանել, որ Վիշտանէութիւնը՝
նահատականիներէ է: Վիշտը վինուութիւնն,
և, հետեւապէս, մենք որպէս քրիստո.
նեայ և զաւակ եկեղեցւոյ, ունիք

պարտիք զինուորութեան և նահատա.
կութեան, ունիք հակառակորդ, ուն.
ինիք պատերազմ և ունիք յազգթանա.
կելու անհրաժեշտ պարտաւորութիւն,
որոյ մէջէ և մեր մարդկային գործունէ.
ութիւնը և քրիստոնէական կինդանու.
թիւնը: Ի՞այց վինուորութիւն և պա.
տերազմ ասելով, մի գուցէ կարծուի,
թէ հուր և սուր քարտողէլու ելուծ եմ:
Ո՞ի գուցէ կարծուի թէ նաբառուկս է
աշխարհակալութեան անհեծեթ տեն,
չը ջատագովել, որով երկար գարերէն
ի վիճ անհատական և ազգային իրա.
ւունքներ տոնակսի կը լինին և շատ
անեւզ արիւններ գետորէն կը հասին
ի նախատինն մարդկութեան: Վչ,
Տեարք իմ պատուակնիք, այս չէ նպա.
տակս, վասն զի ես ինքնին կը սուկամ
և կը սարսափիմ, երբ կը աեւնեմ
մարդկութիւնը տակաւին այն վիճուկի
մէջ, որ զանազմն ազգեր և լեզուներ
զանազմն հասարակութիւններ և տէ.
րութիւններ յիրենց իրաւանց ապա.
հովութեան, և կամ: որ առելի չըդր
է, իրենց փառասիրութիւնը ծառալի.
լու համար՝ ուրիշ միջոց չունին: ի՞այց
միայն հուր և երկամ, որով միինուա.
ւոր մարդկիկ կը փարժուին և կը զինա.
ւորին իրենց, ըստ մարդկութեան,
և զըսցինները խովսազէլու և առաւել
քաջ գիշատազները առաւել գովեւու.
ներ կը յափշուակէն, որոնք փոխանակ
օգտաւէտ աշխատանիններավ զեադելու.
և բնութեան բարիքները հնձելու
մարդկիկ կը հնձեն: Իմ բանախօսու.
թեան առած պատերազմը բարյական
է, իմ ասած զէնքը և զինուորութիւ.
նը հոգ եսոր են, իմ ակնարկան զինա.
րանը մեր մասուոր և հոգեւոր կարո.
դութեանց զարգացման կայարանն է:
և իմ ցուցընելու թշնամին է ստու.
թիւնը, անիրաւութիւնը, մեղիու.
թիւնը, տգիսութիւնը և մոլութիւ.
նը, որոնք Առարք Պրոց գեղեցիկ իսու.

շքով կոչուած են Օքուիւան աշխարհէ , իշխանութիւն խառարի , Այս պատերազմին է , զոր յարուցած է քրիստոնէութիւնը և զոր Առաքեալի , իրբեւ բերան քայլոր քրիստոնէից , առհմանած է սոյսպէս . “ Օի զէն զինուորութեան մերս ոչ է մարմնաւոր , այլ հոգեւոր . . . Օի ոչ է մեզ պատերազմ ընդ մարմար և ընդ արեան , այլ ընդ իշխանութիւնս և ընդ պետութիւնս և ընդ աշխարհակալախաւարի ” :

Ապրդկութեան այս պատերազմը շատ հին է , Վեծ Հանդիսականիք , այս պատերազմը այն օրէն սկսուած է , երբ մարդու իւր անմեղ և ազատական վիճակէն խոտորելով չարիք յառաջ բերած է աշխարհի մէջ և սովորուած է քրիստոնէ երեսաց իւր անմեղութիւնը և մարդկային կատարելութիւնը ձեռք բերել . Այս պատերազմը շատ հին է և բայց յաղթութեան միջոցը միայն քրիստոնէութեան Հիմնադիրը ուսոյց և աւանդեց մեզ , այն մարդու ուրիշը , որ մարդկանց յանցաւորութեան գառն բաժակը քամեց ։ աւետարանական սկզբաները իրեւ յաղթութեան զէնքեր մարդկութեաւ նը կոտակեց , խաջով մարդկային ազգի փրկութիւնը գնեց և իր հետեւողները դէպի պատերազմի դաշտը առաքելով գոշեց . և Պնացիք , ես ընդ ձեղեմ . . Քաջալերեցարմք , զի ես յաղթեցի աշխարհի . . Այս վեցի , գոշեց , այսինքն բանիւ և արդեամբ ցուցի յաղթութեան միջոյները , պարզիցի աշխարհի զօրութեան դէմ այն դրօշը , որով պիտի պատերազմիք . որով պիտի յաղթէք և պասկալիք . Քրիստոնէութիւնը յաղթած է ուրեմն աշխարհի զօրութեան միջոյները , պարզիցի աշխարհի զօրութեանը , քանի որ յաղթական միշտ բունքներ աւետարանած է , բայց պա-

տերազմին միշտ կը շարունակի և այս շարունակութիւնը մեր առաքինական կրթութեան և փառաւորութեան համար է , Ուրեմն իրաւալիք առայլնք թէ կենդանի քրիստոնէութիւնը կենդանի զինուորութիւն է , և Ճշմարիտ քրիստոնէից կեանքը . կենդանի նահատական կութիւն :

Տաննեանն զար է , որ այս փրկարար նահատակութիւնը կը շարունակի և օր աւուր կը յաղթանակէ ու զատաւութիւնը բանութեան , Ճշմարտութիւնը՝ սուսութեան , արդարութիւնը՝ անփառութեան , մարդասիրութիւնը՝ տմարդութեան , բյուր խաւարին և հոգին՝ նիւթին . Այս յաղթութեան դրօշը առաւել պայծառ երանցներով պիտի ծածանէր այսօր , եթէ երբեմն աշխարհասիրութիւնը և նիւթապաշտութիւնը , և երբեմն ապահութիւնը , վանական ու անհոգութիւնը ըսպատրէին քրիստոնէից արթնութիւնը և ըսթալացրնէին սպառապինութեան եւ ասնդը . Ա ան զի . քրիստոնէութիւնը ինչպէս որ զինուորութիւն է , նյունպէս և արթնութիւն , առանց որոյ մեր զէն քերը կը յափշտակուին , և մէնք վիճակափնուորութիւնը պէս , անարի վատաթեան իւսաւարի իշխանութեանը կ'ենթարկունք ; Ուրեմն , քրիստոնէական զինուորութեան յաղթանակն առաւել այն ժամանակի արագահատ է և անփէտ երբ մարդ իւր գլխաւոր նպատակին և կոշմանը կը հակէ և երբ գէպի իւր մարդկային աղնուագործութիւնն է Ա ան զի , ովէ մարդու սկիզբը . Ա առաւած , Ի՞նչ է մեր գործոցը թեան բուն պայմանը . Ա առաւծոց կամքը . Ի՞նչ է մեր վախճանը . Ա առանգել զիստաման . Եւ քանի որ մարդն է Ա առաւծոց .

Աստուծնավե առ. Աստուծաթ ու ռեքմի
մեր գրքողութիւնքը, մեր կեանքը:
մեր անձն կենդանի զրկ և բաստագ
պիտի մինին Աստուծց համար:

〔 〕 Հայութ է ծալոցին քրիստոնէից
կեանքը, այսպէս կը նկարագրէ և մեր
վանիկամունչավեճն արդանանց գարու-
նայ քրիստոնէից կենաց չընաց պատուիք
ըրամելով և 〔 մեծանց մորդ յանձն իւր
եկեղեցի էր ։ Այսն ինքն քահանանց մաս
մինչ խառարանիւր տուցք տեղան և ու
զիք նոցում՝ պատարագ ընդունելի ։ ու
[Ն է գեղեցիք պատահեց և ի՞նչ երջա
նիկ կեանք, երբ այն հոգեղին զան
ցողան անգամ այն մարմարը որ հոգա
ւցն հակառակուդ կը կարծուի, ուստի
անէ և պրութեան տեղան և առօտի կը
քուրքն պահ անուռանտօիրութեան
և մարդասիրութեան պահը շահատու-
թիանները ուստի կը զպանան մասաց
ըստառութեան ճառապահմները և
արժանի կը վառին հոգաց բարդ կառա
զութիւններ և կը խոնին իրրե անուռ
զանուար պատարագ ՚ի սիամա վասն ծց
և ՚ի. չընա թիւն զնկերին, Ուրեմն,
քրիստոնէական կեանքը ոչ միացն պին
առառ թիւն և նահատակութիւն և է,
պի և զան զան ճշմարտութեան և զան
արդարութեան և զան մարդասիրու-
թեան ։ Հայ քաղցր սիշատուինները կը
զարթուցանէ մեր սրբերուն մէջ ը ըն
դիր կը նահատակաց այն կենքանի զանեա
քաւառնանիսմբութիւնը զար այսօր կը
կարսորեմք ։ Հայ չընդանուք մեր ու
գացնի պատճն, որ ինչպէս Ու պարու
թակը նոյնուն և մենք մարդասիրութ-
թիւն գունիք զնուու պարութեան և նաև
հաւատիութեան, և պատիւնակ դարձ
ուց փոխիստ թիւննեան ենք ։ աշխարհի
զգութիւնը և սիամա քրիստոնէան կը
մաքառի քրիստոնէաթեան որէօն

սատիք և մենց պարագական է ից մեր
վիճությունը թեան պայմանները քաջ կը դ
ուել և ըստ այնմ կիր առնեաւ մեր զբեն
քերը : Վասն զի, ժամանակի կար, որ
աշխարհի զօրութեան զէնքերն էին
բանաւթիւն և հուր տուր, բանո, կա
խաղան, պայման հանդերձ : Խոկ պաօք,
են պատրանք, հրապութանք, հեշտա
սիրութիւն և նիւթապաշտութիւն :
Ժամանակ կար, որ քրիստոնէական
միաբանութիւնները կամ եկեղեցները
ըստ ազգաց ագուաց՝ հալածանքով
և սպանասիրով. կը խանային սորիա
գրնել. խոկ պաօք քաղաքականութեան
հրապուրանքով և բարերարութեան
պատրաւակաւ : Առաջնորդ արարութին
պատերազմ էր կամ հալածանք որ միայն
քրիստոնէից որնեւը, հայրենիքը և
երեխն մարմինները մնիսիր կը դպրու
ներ : Խոկ վերջինը՝ սրտեր, ազգային և
կրօնական գեցացմունքներ և ընդհանին
ամբողջ ազգութիւններ կը փոխացնէն :
Առաջնորդ պատերազմին մէջ էթշնամին գէտ
յանդիմն էր և իւր արհաւարեց կեր
պարակուվ փոխանակ ասրատվեցնեց
լը՝ առաւել կը բռպագէր, պատերը և
ինաւառակութիւնը կը վառէր աց,
կին, ժեր, մօնուկ, երիտասարդ և
կուռան : Խոկ վերջինն մէջ թշնամին
պազառագոյն է, որ կը պատրէ, կը մեռ
կոչողնէ և բաժանելով ազգ յազգէն. կ
եզրայր և զօրէ, կըսորկացընէ և կիշ
ինք : Եւ միջը խոտոտվանիր, որ ծաղ
ծուկ թշնամութիւնն առաւել վիսա
բախս է և պատել գիւրութեամբ
ազգայնաւթիւններ, ու եկեղեցները
կը փոխացնէն քան յացանի թշնամու
թիւնք : Ովք խոտոտվանիր, որ նցն խակ
մէր ազգը և եկեղեցին ծածուկ ըլք
նամիններէն առաւել վոտնդուած ժո
քան թէ յացանի սովոններէն : Եթէ
տարակցուանիք, (որուն քաջը կը հա
մարիմ չը հաւատակ) թուզուիք ընտ-
հանուր ազգաց տարեկրութիւնները,

Հայոց նվազագույնը ականանելու մեջ առ պատմութիւնը և ՚ի մասնաւով վեր ազգային պատմութիւնը բանանք, մեր հայրենեաց և ազդի վլձակին վրայ կա րեկից ակնարկ մի ձգենք և և միշյն տր խուր անապութեան և միւսին տարա կիր վաղապանգաւմթեան պատճառները հետագութեանք, յօն էիր տեանենք, երբ կը շրջնիք հայտապահնի մէջ և աշքով ու պրափ հայրենիք կ'որոնենք: Վահ դժուաց և վինից ծերքաւիներ, պայտա պանց և բաղադրանից վրաստաներ ո կիւ առաւել վանկեր և առանցներ ո միով բանիւ և մեռելութիւն, յօն էիր տեսեանենք, երբ մեր պարբ ներկայ վարապողի և ՚ի սիրառու ու աշխարհի ցրուած վլձակը մեջ կը պատիւթապարնենք + և ինքայտանան փոխութիւն յազդային յատկութիւննեանց մուազմէն մայրենիք լուսք + վլըթեր և քայլիներ ու աշխարհու ու աշխարհի մասնակին բնիկ տովորութեանց և յի գույնաբարիմ ասեց, նաև կրօնաւ փոխութիւն և ընդ նկին սի նախան ձայնու զութիւնն ազգային մայրենի յօն կեղեցւոց գեհ: Ա Ա Ա

Ես յս համառոտագին պատակի բնի ակն ներեւ կը ունենայի, որ պատմական էնց զեղեղ մը, յուսալայց աւելինութիւնն մը, ողոզուն և հայ հայրենիքը և իր առ լիքներավ յուրաքա ուղարկի ափուած և հայ զաւակները: Եսաց ե՞րբ, հասին այս չարիքները, և ազէ աները: Երգեցք այն ժուռականիք, երբ պարակամին հրառ պաշտութեան արրանեակները կը ջան նային ապաստանի հետ հայրենինը և հրգեցնելու + յօն երրեւ քը յուրիք անմանակի, երբ ապարացի առ այինքները արի նով կը ըստային և աշ յաստանը և հայ ազդի խուսի խումբ դերիները հայրուի խորչակներուն կը մասունքի ու + յօն երրեւ: Երգեցք այն ժամանակի, երբ հիւսիսային լուսնաւ

Երբեք թ կ ասն զի՞ւ այն ժամանակը
Ներուն մէջ և այլ գլուխութք եղ խռ.
քրիստոնէ ական աննկուն, ոգեպրաւ
թեամբ և հայրենապիտութեան անշջջ.
հրավ է լոր պարագիկ հրտամինը ըստ Հա-
յաստանի առհմանը կը հանենին Հայ-
յերը արդէն զինաւրուած և պատրաս-
տուիսն կը գտնէին ։ Լոր մոփերու
բազմաթիւնը մէր մէր հայրենիքը կը մը-ոց
նէց մօժակրթուութիւն առարգեց եղաւ հայ-
մար ։ Ըսլաւ մնիկրաւ ։ Ի չեամենիցու ք-
րախուրացնամբ արդէն բողոք հայուց
մէխանը կ'եւուար և կը բարբարէր ։ Լոր Պարտիկինը ըստուք բազմը,
դուշով կը ամեն ու ամեն ամուսնու կ'աղջուց ո-
նէին ուիրոց և գոնութեան խորհուուով
կը հաղորդուէին ու տանիքիւր ին մասն.
կը խիզախէին և թշնուից ապառու-
զինսաւթիւնը ամօժունից է կ'առնէին և
լոր Հայաստանի նախարարուուն զայ-
սութիւնը Երկարաւատ ։ Կազմաւուրուա-
թեամբ և բանանկու կը մասնուէին և
կը փափոխիմ կրկնել և երեքնել թէ։
Հայոց փափիկուուն Տիմինայքը և մը ըստ
բիուսնէն ական առաջինութեամբ մէ-
րութիւնը կ'ամսացեցնէին ։ Ամենուու-
ռապամբ կը քաջորացնէին ։ Խինոց
մասներով կ'աշխատէին և կ'ապրէին ։
և ընտաճեկան սրբութեան համար ան-
րիսկան նահատակութիւնը կանոցի
փափիկուիրութեանը շատ բարձր կը խառովնանէին ուսուոր և և էին իբրև
մօրուք առաքինիք ի հոգենոր պատե-
րազմին ։

Լոր հոլովանաց և պրածութեամբ
գարերան մէջ և չորսնենը առաջ մէ-
մեր երկրի առերան և առգափ փուա-
րանուութիւնը վասն ով ես կը փափիս
քիմ հաւատաւ և խոատվանիկ որ հաւ
բաժնուք և հարուստանիրութիւնը չեն
կարող հայրենէաց յիշաստիկները և մի
առդիք գցութիւնը ընծել բանիք որ կը
բանասփառթիւն և հայրենապիտութիւն
զիրար կը համբուրեն ։ բանիք որ կ'առը

ահաստակելթեան արիւնովն ներկրուած
լու եւտարանէն արտապց այլ եւկեղեցի
և նոր աւետարան սկսուա վնասուել
էն. կարծ ասեմ, երբ ըլ պատկառե-
ցաւ չայ-նոտու, չայ-նոտվախան և
և վերջին ժամանակիներս չայ-նուղա-
խ և չայ-նոտու մականունները իւր
վայց առնենչ, իւր մեշկութիւնը և
առարամբութիւնն էր ահա. որ նուա
վեցոց մեր Ծագի սիմբ քայբայից միտե-
ւարութեան կազզը և անյիշտակ մե-
ռելութեան մասինեց հայութեան ա-
նունն անդամ ինչպէս ՚ի Եհատան
և յայլ տեղիս :

Դիմենք արգեօք թէ ինչեր մտած
են և կը մանեն մեր պագասինութեան
մէջ և ինչեր կորուած ենք և կը կորուա-
տաննիք հայածանաց գագարումէն և
պայանով կարծուած ժամանակէն ՚ի
վեր : Թուզունք արբայտկան թափն ու
պերճութիւնը : Ուր է մեր ազգային
ամբազութիւնը և հայրենիքը, զոր
թաշուններուն անդամ պարգեւած է
բնութիւնը, թող թէ բանական արագ
բաններուն : Ուր է մեր հայկական կե-
նաց նահապետական պարզութիւնը
և գերդաստանի ներք յօթաւորութիւ-
նը, որ մեր ազգայնութեան վասնարա-
նըն է : Ուր է մեր մոնղունի լի զուի
գիտութիւնը և բարգաւաճանքը, որ
ազգային միուն թեան գլխաւոր հանդուց-
ցըն է : Վրգեօք չկամ այն այս հանե-
գիտու մէջ շատերը, որոց համար այ-
սածներս ձայն, բարգաւաւց յանապատի
են, ըստ որում ոչ միայն հայերէն
քրել կարգաւու այլ և խօսիլ անդամ՝
ցրիսկն : Ուր է մեր կենցեցւոց ամ-
բազութիւնը որ ներկաց ժամանակին
մէջ մեր ազգայնութեան սկին է : Ուր
են մեր եւլայրներէն շատերը, որ ասար
եւկեղեցւոց մէջ կը տաղաւարին և ուր
կ'ազօթէն, ուր տօնեցին և կամ տօն
նեցին արգեօք մերկեանս հայկական
ուրիստանէ ական փառաւոր Տարիգարաւ

ձը. Ձեզ կը թողաւմ՝ խելամօնել այս հարցմանց, պատասխանները Ո՞եծ + Հանդիսականը, վասն զի, ազգա յին պատկառանըը կ'արգելու տամեն թերութիւն յերեւան համել Ո՞յսն այս կ'ասեմ, որ գերեվարեալ հրէու թիւնը Շաբելմնի ուռ իներէն կը կա խէր իր Կոտակարանները և չերք առցեր Կոտածց որհնութիւնը ջասպ երկիր ներու մէջ նաև ագել⁽¹⁾, իսկ այսօր մեր եղացյաներէն շատերը, մերմէ բաժնը ևածն առաւել լաւ կը համարին օտար եկեղեցեաց քան թէ Հայաստաննայց մայրենի եկեղեցւոց ծոցին մէջ սիանիլ և աղջմեն և ննէն է այս խոտորումն, ինչն է որ այսօր շագին և ելքորու կանութիւնը երկիրս մէկ ծայրը միամի հետ կը կապէն և ազգ արդի կը մօնեց ցընեն և իսկ հայրենասիրութիւնը, այն բնական և բարոյական մագնիսը, ան զօր կը գտնուի հայութեան տարեցը իրարու հետ միանորմէլ, արաերը առ հոգիները յօդաւորել և ազգայնութիւնը զօրոցընէլ: Վնչէն է այս եթէ ոչ մեր տգիտաթենէն, առանսորութենէն, զուարամբութենէն: Թմրածութենէն և անպատճառ զինու որութենէն: Ճամանակը մէտք առ կը թշնամին:

Խմացէք, Ո՞եծ + Հանդիսականը, որ եթէ ազգային շարժման փոքրիկ նշաղ մի սիրու ջրախփէր և ջր յաւասագրէր, պիտի տոփառւէի այս խորհրդաւոր առ զուրք մէջ, այս մեծագումար բազմւա թեան առ մեջ, սիրու և եռքերն ու հետ ի վեր կարկառ ել և Երկնքէն հայա ծանը ինդրէլ հայութեան համար, ինչ պէս իշնատիսա հայրապետը մահաւան անկողի մէջն մազմէց իր աշակերտաց համար, որոնք երեք անդամ օրհնու թիւն հայցեցին և երեք անդամ ևս կրի նեց հայրապետը — հալածակ, հալածակ և դարձեալ հալածակ: Պիսիտ ստիւպու էի հապածակ ինդրէլ հայութեան հա-

մար + որպէս զի Հայք նեղուաէին: ըստ թափէին: Երեւելքէն + Երեւանուառ քէն + Հարաւեէն և Հանդիսակն ազա զոկ բաւանային, մէկամէկ որսնէին, ի բարու հետ միտոնային + միմեանց արք կարութեան ժժանդակէին և գմանաց, յին, որ իրենց գօրութիւնը իրենց սիրոյ և միութեան մէջէ, ճանաչէին որ իրենց կորուտոր և փրկութիւնը իրենց ձեռքն է, և միանգամայն խառախանէն յին որ իրենց ներկայն և առագագոյն ի թենց հոգեւոր զինութորութեան և արք գիտութեան դէմ ունեցոծ պատերազմին մէջ է ։ *

Այս էր ուհան բանախսութեան նորուակիր, Ո՞եծ + Հանդիսականը: որ յօյտնէմ, թէ ինչպէս մեր լրամինիը, նոյնպէս և մենք ունինք պարուաւորութիւն զինու որութիւն + առանց սրոյ կորուտու կայ մեր առ չեւ և Ո՞եր նախանիքը արիւն թափիեցին մեր ազգայնութիւնը և եկեղեցւոց սրբութիւնը որպէս թիւնը որպահուանիքը համարց մենք պարուական ենք ու ուստան և մահաչունչ ոտեր ծեցին իրենց խիղդը և միուր ըստոր կայնելու համար և մեր զաւակները պարտական են գոնէ գլուխուերու մէջ նախիլ և ճշմարիս գիտութեան: ազգ գատիրութեան և մասդատիրութեան կամը ընել: Ո՞եր նախնիք իրենց լին պարանոյները երկրանցին բանաւորութեան սրոյն առ չեւ իրենց ազաւութեան և հայրենի օրինաց պահպահ նութեան համար: մենք պարտական ենք գոնէ մեր պարանոյը խոնարհել ըստաւորութիւն հեղ լըսցն առակ: վասն զի, այժմեան դարու մէջ աղջաղաց պաշտ պանողական գէնըն է գառափարակութիւն և լըստու սրութիւն: Դ ամսն զի, ներկայ գարս կը ձգտի վազեմի դարուց զի նարաները փոխել փողոց, յարհեատանոց և սուրն ու առապարը փոխել

չ գրի Ն. Կ. Խամուցք Ենջ կատեմ, մի
թէ այս պատմական հրոշ ըլ եղաւ, զոր
գործեցին մեր նախնիք հինգիրարդ որո-
քան մէջ քրիստոնէական հաւատոյ և
աղջի գոյս թիւնը պոհպանեցի, ուրա-
նալ պառափակութեա պատուց չէր-
Ոիթէ, Խահակայ և Եղուարդի պատաւա-
ծամէր և աստվածամէր Կրիստոց զա-
ռակները չին այն պիուազունցը, ոյն
ընտիր կրծքառակենցը, որոնք նշանը-
տաւ թեաւ և աւշառութեան համար
անպիտէեր չ մասն դիմեցին, իբրեւ խաչ
չնկը յազն երկնուուր ։ Պատ այն եղը
յաբորբը գարու քրիստոնեական և
հայունապահական եռացման վառարու-
թը գարձեալ քառափարակութիւնն էր,
Աւատի և անհամեմատ ուրաքանչական է
սերբեան պր, որ, նոհանակութեամա-
թիւն միւսին կը կատարուին։

Տայց աւատով կը վայելի՞նք այս շաբաթ
քր և որուն պարզաբան ե՞նք Տրամադառ
գետ մինչդ ամեւ ոչ ուսի՞ ( ) ուսնեան
հայութեանը ամբողջ թեազգու որոյ հան
վանա պատմեան առաջ այս Հայութ և
ականորդ է, զինա որի առ բայու թե եւս
գետը և առաջ ապահին (թեազգու) .
Վաճառիստին և միաբանական Ան խորին
որոյ բանական պայծառ մանեն կը կ'ուս
ուսինի և պարագանորդ առանու պատօն
կը պատրաստու ին (այս և թեազգու ու
հայութ) .

Աւրեմն ու ի վախճան, քանիս, առ
ձեզ կուղամ խոպակ, ժառառ, ոնդ ա
շոր Անունցը, և լր կրիսեմ ըստ բար
մութեան տոմեւ, ինչ որ օտար ան
գամ առանձինն կրիսած եմ դպասիա
ուն թեւն, մէջ, վաճայք քուք, որ մեծ
պարզ կը, չեւ պատես քայն է կրա
նական, բարսական է, մօտած պական
շատով տքիսաւ թեւն է խուս արք դեմ
պատվագալի, և այս պարզը կ'ա
շահուսի ձեզ ապա պին Ետուց ա
մենաքեայ խնամքներուն և ապօք ձեզ

Ո՞ւր աղդը երկար ժամանակէն ՚ի
վեր վարժած է մեծ յոյսեր մնուցանել
իւր ռազմակետաց և հովուաց վրա .
Ելոյ ամնակառաթիւնը գոկցեա սովորա-
կան գարձած է՝ ոչ միացն հասարակ
ժողովագետան համար, այլ նաև և գրա-
գիտաց . Ենուարակայս եւլը, որ ՚որըն-
տիր ։ Դեռոք կամողիկոտի ընտրա-
թենէն և ածամեն իվեր մեր ընթերցա-
սէր ազգային ամենկալութեամբ լեցուն
գրուածքներ շատ կարգ ացած են և
տակունն կը կարգան . Աւասի և մենք
առելոց չեմ համարիր հրատարակել
այս անգամ ամերակալ լեցուն փոքրիկ առա-
զարտակաթիւնն մը, զօր կարինէն առ զ-
դած է խմբապրութեան Ստեփան Տեր
Մարգարեան Տարոնից պատահին հրա-
տարակելու թափանձանօք :

ՅՕՃ. ՌԻ ՄՆ .

ՎՃ. ՀԵՓԱՅ. ՀԵՅՐԵՊԵՏԵՏԻ

ՀԱՅՈՑ

Սուբր Հոգովորմին առմբ ՚որամիս .
Հոյեր առաջ իրար համբոց առեափու .
Եթէնիմանի ժաղով նարց որոց
Օժու Հոյորացեա Հարց հանուրց հացու :
Փռան փռան ծաղկելուր կոմ ըստ-ըստ վարդեր
Թափէք Թափթթէք, յնծացնք Հոյեր .
Քցո առեւ մանկուն և աչց եւրանեաց
Մշուն ՚ի ծիյանի ՚ի առց մեր հարան :

Հոյոց շշ իւ դոյն կամեց սուբր Մերան .
Մրբի ու ածեց զանառ ընուբրան .
Հոյոց Հոյորացեա յիւթեա գրիգորի
Հոյուառ սուբր նոպին նոն հովանի :

Հոյոց բեկալ պոտ և տիսուր հայիք
Ըստն իւդրեն իրենց կոնու քժրազգիք .
Հոյու և յուրաքիւն Տեր մեր Հոյորացեա .
Մենց որնենք զեղու մըս ՚ի գար անկետ :

Ծոյ ցացա յերկից ՚ ճամանէ գոյ թագին
Տեսան Հոյորացեա փետոս սուբր Զարոն .
Եւ յիշիսիք նոյր կաթուզիրա
երբոյ ՚եւ հոյուենաց և թշուաց յօս :

Սցան Մասիսի արբին գագամին
Անոն քր Աւելիք սուբրան քրամի .
Հոյոց երանոյք պոյն կարգան ՚ի հայու
իւթեանց բարեկար յիշելով քաղաք :

Ի Կոդին 1807 Մայիս 22

Հետեւեալ նամնկը զոր լըդու-
նան եւը Գահիրէն հրատարակելու-
խնդրանօք, գրած է լի. Պօսեցի Ենծ .
Եցգատէր մի, Եցգատէր մի որ լըդհաւ-
նուր երեսավանական ժողովոյ ան-
գամնկցութեան պատիւն ունի, և աղ-
գամիրական գործոց մէջ առաջին գա-
հը : Յէ և Եմեն . Արբազան Հօր ան-
գամասիրութիւնը չեր ներեր Հան-
գիսի միջոցա . հրատարակել այն ու-
շադրութեան արեանի գրութիւնը,
այլ ՚ի պատիւ թախանձանաց Ենծաւ
պատիւ նամնկացքին, որ Երբահամ
Եցց Ֆրէնկեան բարեմիրու անձնն է՝
կրստիպութիւն Աթոնիս միջոցաւ հրատա-
րակել :

Գյանիկէ 1868 յունվիր 24

“Եմնազատիւ Արբազան Հայու .
“Ոյնչդեռ հոյ պանդխուտանիդ կամ
լու և և ճկնարանիդ մէջ առանձնացած
ազգամիրական եռանդեամբ հուզ և մաշ-
ըլլազով կազազակէիր ըստ ՚Իանթի .
“Հարցէք զողաւնէ զլշուալզէմի, և
զգնաւթենէն ցը միրէիք զնա ո : Ոյն
կըսէր և միտ կը գնէր . . . չը պագա- Արբ-
բազան հայր . գու միայն պատերուն
կողերէն անդրագարձած յիշեալ ազգա-
զակիդ ումենաբազպր արձականիը կը
լուէիր և կընդունէիր ախրութեամբ . ին-
չու . վասն զի յըտ սաղէմի շինութեան
փախորդանիրը քովիդ հեռու կը գրու-
նուէին :

Կը Բաղրամյացիք, թէ եւ մեծագոյն
մասամբ Լրուասղէմի շինութեան ցանե
կոցուց էին, այլ առ ահի . . . չը էն
համարձակէր հոգեւոր Հօրդ մերձե-
նալու :

Կոկ անոնք ոչք վաղադոյն քրուա-
ցած էին ՚ի սիրայ Լրուասղէմի, ու եւ-
լի եւս հեռի կը փախէւին, որով Հոյ-
րաբանակ պանդխարանիդ պիտօնէրէն
և թէ չսիրովներէն միահամեռ գա-
պարկուած առագ կիւ ։